

УДК:37.091.313:378.09.091.313

О. В. УЧУЄВА

викладач-методист вищої категорії

Економіко-правничий коледж ДВНЗ “Запорізький національний університет”

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

У статті розглядаються інноваційні процеси та інноваційні технології в навчальних закладах на сучасному етапі суспільного розвитку. Метою статті є виявлення видів, складнощів, методів впровадження інноваційних технологій в процес розвитку освіти як цілісної педагогічної системи в сучасних умовах суспільного розвитку. Зроблено висновок, що педагогіка, як і будь-яка інша наука, схильна до численних змін, розвитку. Це обумовлено, перш за все, тим, що у суспільства з'являються все нові і нові вимоги до фахівців. Наслідком постійного розвитку, вдосконалення методів педагогіки стали інноваційні технології, тобто технології, завдяки яким відбувається інтегративний процес нових ідей в освіту. Проте впровадження таких технологій пов'язане з рядом труднощів (фінансові кошти, консерватизм деяких чиновників в освітній сфері, недостатній розвиток технологій). Крім того, незважаючи на очевидну необхідність в інноваціях все ж впроваджувати їх слід з обережністю. В іншому випадку необережна інноваційна діяльність може призвести до кризи освітньої системи. Отже, важливо розуміти, що педагогічні інновації – це невід'ємна частина розвитку педагогіки і вони необхідні для вдосконалення системи освіти.

Ключові слова: інноваційні процеси, інноватика, інноваційні технології.

Об'єктивне прискорення науково-технічного та соціального прогресу, кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні й інші явища, що виникли у сучасному світі, неминуче позначаються на системі освіти, загострюють протиріччя і труднощі формування молодого покоління. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. Через невідповідність педагогічних інновацій і характеру соціальних та педагогічних процесів виникають кризові явища в педагогіці. Тому досить важливою проблемою, що постала перед сучасними навчальними закладами, є проблема пошуку та модифікацій мети, змісту, методів, форм навчання та виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог, тобто використання інновацій.

Інноваційні процеси в освіті виникали в різні історичні періоди і визначали її розвиток. Термінологічний аналіз інноваційної діяльності доводить, що поняття “інноваційні процеси”, “інноватика”, “інноваційні технології” з'явилися у педагогічній науці відносно нещодавно. Оскільки вітчизняні педагогічні поняття нееквівалентні реально існуючим педагогічним явищам, то з'являються нові поняття, як наприклад “інноватика”. Якщо у 60-70 роки ХХ століття термін “інновація” використовувався спорадично, то в 80-90 роках цього ж століття в дослідженнях С. Гончаренка, М. Скаткіна, В. Краєвського, І. Лернера, Б. Гершунського, В. Журавльова, В. Гінецінського та ін., він не тільки використовується, а й обґрунтовується-

ся. В їхніх роботах висувається низка проблем теоретико-методологічного характеру, які відносяться до інновацій і творчої діяльності педагога. Теоретичні основи інноваційної діяльності педагога висвітлені в дослідженнях Д. В. Алфімова, І. Д. Беха, Г. П. Васяновича, А. П. Вірковського, І. М. Дичківської, О. А. Дубасенюк, В. О. Сластьоніна та ін. Характерною особливістю еволюції інноваційного досвіду є синтезування його з педагогічною наукою, не тільки його глибоке узагальнення, обґрунтування, а й теоретичне дослідження фактів, що мають ключове значення для практики.

Метою статті є виявлення видів, складнощів, методів впровадження інноваційних технологій у процес розвитку освіти як цілісної педагогічної системи в сучасних умовах суспільного розвитку.

Слово *інновація* має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу. Наукові інновації, які просувають вперед прогрес, охоплюють усі галузі людських знань. Розрізняють соціально-економічні, організаційно-управлінські, техніко-технологічні інновації. Однією з різновидів соціальних інновацій є педагогічні інновації. Педагогічна інновація – це нововведення в галузі педагогіки, цілеспрямована прогресивна зміна, що вносить в освітнє середовище стабільні елементи (нововведення), які поліпшують характеристики як окремих її компонентів, так і самої освітньої системи в цілому. Педагогічні інновації можуть здійснюватися як за рахунок власних ресурсів освітньої системи (інтенсивний шлях розвитку), так і за рахунок залучення додаткових потужностей (інвестицій) – нових засобів, обладнання, технологій, капітальних вкладень і т. п. (екстенсивний шлях розвитку). З'єднання інтенсивного й екстенсивного шляхів розвитку педагогічних систем дозволяє здійснювати так звані “інтегровані інновації”, які будуються на стику різнопланових, різнорівневих педагогічних підсистем та їх компонентів. Інтегровані інновації, як правило, не виглядають надуманими, чисто “зовнішніми” заходами, але є усвідомленими перетвореннями.

Основними напрямками й об'єктами інноваційних перетворень у педагогіці є: розробка концепцій і стратегій розвитку освіти й освітніх установ; оновлення змісту освіти; зміна та розробка нових технологій навчання і виховання; вдосконалення управління освітніми установами та системою освіти в цілому; поліпшення підготовки педагогічних кадрів й підвищення їх кваліфікації; проектування нових моделей освітнього процесу; забезпечення успішності навчання та виховання, розробка підручників і навчальних посібників нового покоління та ін.

Інновації можуть здійснюватися на різних рівнях. До вищого рівня відносяться інновації, що зачіпають всю педагогічну систему. Реформи в освіті представляють собою систему нововведень, спрямованих на докорінне перетворення та поліпшення функціонування, розвитку та саморозвитку освітніх установ і системи управління ними. Історія свідчить, що іноді витрачаються величезні зусилля, матеріальні засоби, соціальні й інте-

лектуальні сили на непотрібні і навіть шкідливі перетворення. Збиток від цього буває непоправний, тому не можна допускати помилкового педагогічного новаторства. Прикладами лжеінновації, які тільки імітують інноваційну діяльність, є формальна зміна вивісок освітніх установ; відновлення старого як принципово нового; перетворення в абсолют і копіювання творчого методу якого-небудь педагога-новатора без його участі і т. д.

Незважаючи на очевидну необхідність інновацій у педагогіці, існує низка причин, які перешкоджають їх впровадженню в освітній процес, що безсумнівно певною мірою гальмує розвиток педагогіки. В. І. Андреев виділяє такі з них: консерватизм певної частини педагогів (особливо небезпечний консерватизм адміністрації освітніх установ і органів освіти); сліпе слідування традиції по типу: “У нас і так все добре”; відсутність необхідних педагогічних кадрів і фінансових коштів для підтримки та стимулювання педагогічних інновацій, особливо для педагогів-експериментаторів; несприятливі соціально-психологічні умови конкретного освітнього закладу та ін. [1, с. 158–160]. При організації інноваційної діяльності слід пам’ятати, що: в педагогіці, на думку К. Д. Ушинського, передається не досвід (технологія), а думка, виведена з досвіду; “чужий” досвід педагог повинен “пропускати через себе” (через свою психіку, сформовані погляди, способи діяльності і т. д.) і виробляти свій метод, що найбільшою мірою відповідає рівню свого особистісного та професійного розвитку; інноваційні ідеї повинні бути чіткими, переконливими та відповідати реальним освітнім потребам людини і суспільства, вони повинні бути трансформовані в конкретні цілі, завдання і технології; інноваційна діяльність повинна морально і матеріально стимулюватися, необхідне правове забезпечення інноваційної діяльності; у педагогічній діяльності важливі не тільки результати, а й способи, засоби, методи їх досягнення [2, с. 53–64].

Рушійною силою інноваційної діяльності є педагог як творча особистість, оскільки суб’єктивний чинник є вирішальним під час пошуку, розробки, впровадження і поширення нових ідей. Творчий викладач, учитель, вихователь має широкі можливості та необмежене поле для інноваційної діяльності, оскільки на практиці може експериментувати і переконуватися в ефективності методик навчання, коригувати їх, здійснювати докладну структурування досліджень навчально-виховного процесу, пропонувати нові технології та методи навчання. У педагогічному середовищі ведуться розмови про неготовність значної частини вчителів включатися в інноваційні процеси. І для цього є певні підстави. Так, прагнення викладача забезпечити максимальну відповідність навчально-виховного процесу вимогам освітньої системи призводить до того, що студент використовується як засіб діяльності на рівні з іншими, що передбачені новітньою педагогічною технологією. За таких умов розвиток учасників педагогічного процесу відбувається переважно як об’єктивно обмежений предметно-професійними вимогами технології чи методики. Традиційна школа базується на перенятливості ідей, що є надзвичайно складною проблемою, і пов’язана зі

здатністю до сприйняття новітніх ідей та їх поширення в освітній практиці, спроможністю здійснити перехід із формального, теоретичного рівня наукових знань на щабель педагогічних технологій і освітньої практики.

Є щонайменше три взаємопов'язані причини того, чому інновації важко поширювати. Об'єктивні з них обумовлені складним поєднанням новації (як об'єктивного наукового знання) з особистим досвідом педагога. Звісно, це болючий і не позбавлений конфлікту процес. Рідкісні освітні вміння, як правило, є вміннями окремого фахівця чи надбанням окремого навчального закладу і ґрунтуються на багаторічному досвіді працівників, що робить їх важко перейнятими [3, с. 195–199].

Взаємозв'язок педагогічного досвіду та інновацій не є лінійним, а носить комплексний, багатогранний характер. Інновація має прорости в ґрунті досвіду. Перспективні ідеї освітніх реформ формалізуються, не поширюються як очікувалося і поступово згасають із причин їх слабкої здатності до тиражування шляхом надання готових зразків моделей педагогічного процесу. Низька інноваційна спроможність педагогічних систем обумовлена намаганнями досягнути повноту реального впровадження інновацій переважно шляхом опрацювання детальних описів, перегляду узагальненого педагогічного досвіду, відвідування навчальних закладів, які впроваджують новітні технології та методики. Але це неможливо. Тут замало навіть відкритого обміну знань між працівниками, оскільки практики знають більше, аніж можна передати словами.

Інноваційні освітні системи – це динамічний рух складної сукупності скоординованих місцевих умов, які мусять змінюватися. Зрозумілою є значущість умов, що забезпечують продуктивність етапу практичного застосування освітніх інновацій, в основу яких покладено новітні ідеї. Інновації в педагогіці відображають складний і довготривалий процес, у якому беруть участь багато факторів, які на нього впливають. У всьому цьому провідне місце відводиться членам педагогічного колективу, яким треба сприйняти та реалізувати педагогічні нововведення. Саме від їх готовності до інноваційної діяльності, від їх ставлення до цих нововведень залежать успіх педагогічних інновацій і ефективність інноваційних освітніх проєктів [4, с. 224-227].

Висновки. Головною суперечністю розвитку системи освіти є невідповідність старих методів навчання, виховання та розвитку студентів новим умовам життя; друга – суперечність між масою нових відомостей і межами навчально-виховного процесу; третя – суперечність старого та нового (мається на увазі становлення альтернативної освіти, нових типів навчальних закладів). Тому для педагогіки як науки про виховання, освіту і навчання, якій протягом тривалого періоду було притаманне педагогічне новаторство як оновлення освітньої системи, провідним і визначальним критерієм її життєздатності, відповідності соціальним запитам і потребам, конкурентоспроможності є інноваційність. Інновації є суттєвим діяльним елементом розвитку освіти взагалі, реалізації конкретних завдань у навча-

льно-виховному процесі. Стрижнем інноваційних процесів в освіті є впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду. Маючи чітке уявлення про зміст і критерії педагогічних інновацій, володіючи методикою їх застосування, учителі, викладачі, керівники навчальних закладів послідовно впроваджують їх у свою практику. Але часто буває, що педагогічні інновації, у зв'язку з відсутністю належної педагогічної експертизи та апробації, недостатньою організаційною, технічною, психологічною підготовленістю педагогічних кадрів, не знаходять подальшої реалізації. Часто поспішне впровадження нововведень призводить згодом до відмови від них. Увесь цей комплекс причин свідчить про несформованість у навчальних закладах потрібної морально-психологічної ділової атмосфери, іншими словами – інноваційного середовища. Таким чином, можна зазначити що, інновації в освіті є невід'ємною його частиною.

Список використаної літератури

1. Алфімов Д. В. Інноваційна освітня система: шляхи відродження / Д. В. Алфімов // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. – К.: Логос, 2010. – 250 с.
2. Сафіюлін В. І. Інноваційний пошук нових технологій навчання / В. І. Сафіюлін // Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За ред. Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук. – К.: Логос, 2004. – 126 с.
3. Черней С. Інноваційні засоби навчання як об'єкт проектно-методологічної роботи в педагогіці / С. Черней // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : Збірник наукових праць / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. – К.: Логос, 2000. – 237 с.
4. Чудакова В. П. Психологічні засоби управління процесом самовдосконалення педагогічних працівників / В. П. Чудакова // Освітня система сільського регіону: проблеми і перспективи розвитку: 36 наук. праць (уклад. Н.І. Клокар, М. С. Солодуха. – К.: КП ВД "Педагогіка", 2008. – С. 224-227.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2015.

Учуева О. В. Теоретические основы внедрения инновационных технологий в педагогический процесс

В статье рассматриваются инновационные процессы и инновационные технологии в учебных заведениях на современном этапе общественного развития. Целью статьи является выявление видов, сложностей, методов внедрения инновационных технологий в процесс развития образования как целостной педагогической системы в современных условиях общественного развития. Сделан вывод, что педагогика, как и любая другая наука, подвержена многочисленным изменениям развития. Это обусловлено, прежде всего тем, что у общества появляются все новые и новые требования к специалистам. Следствием постоянного развития, совершенствования методов педагогики стали инновационные технологии, то есть технологии, благодаря которым происходит интегративный процесс новых идей в образовании. Однако внедрение таких технологий сопряжено с рядом трудностей (финансовые средства, консерватизм некоторых чиновников в сфере образования, недостаточное развитие технологий). Кроме того, несмотря на очевидную необходимость в инновациях все же внедряют их следует с осторожностью. В противном случае неосторожная инновационная деятельность может привести к кризису образовательной системы. Следовательно, важно понимать, что педагогические инновации – это неотъемлемая часть развития педагогики и они необходимы для совершенствования системы образования.

Ключевые слова: инновационные процессы, инноватика, инновационные технологии.

Uchueva O. The Theoretical Grounds of Innovations Adoption in the Pedagogical Process

The article is concerned with innovation processes and innovative technologies at educational institutions at the present stage of social development. The aim of the article is revealing the types, difficulties, methods of innovative technologies adoption in the process of education development as a holistic pedagogical system under present-day conditions of social development. It is concluded that the main contradiction of the education system development is inconformity of the outdated methods of teaching, training and developing students to the new living conditions; the second one is the discrepancy between multiple new data and the framework of the teaching and educational process; the third is the opposition of the new and the old (we mean the introduction of the alternative education, new types of educational institutions). Therefore, for pedagogics as a science of attitude development, education and teaching, which within a long time has been characterized by pedagogical innovation as renewal of the education system, innovation approach is a principal and determinative criterion of its viability, conformity to social demands and needs, competitiveness. Innovations are an essential active element of the education development on the whole and fulfillment of definite tasks within the teaching and educational process. The pivot of the innovation processes in education is practical application of achievements of the psychological and pedagogical science, learning, generalization and dissemination of innovative pedagogical experience. Having a clear idea of the content and criteria of pedagogical innovations, handling the techniques of their application, teachers, professors and heads of educational institutions are consistently introducing them. But it frequently happens that pedagogical innovations are not adopted further as there is no appropriate pedagogical expertise and testing, teaching staff lack organizational, technical and psychological training. Often, rash introduction of innovations result in rejecting them later. The entire set of causes is evidence of lack of appropriate moral and psychological environment and businesslike atmosphere at educational institutions, in other words innovation environment. Thus, it can be concluded that innovations in education are its integral part.

Key words: *innovation, innovation processes, innovative technologies.*